

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України (справа про фіксування судового процесу технічними засобами)

м. Київ
8 грудня 2011 року
№ 16-рп/2011

Справа № 1-19/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,

Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, за якими у разі неявки у судові засідання всіх осіб, які беруть участь у справі, чи в разі якщо розгляд справи здійснюється судом за відсутності осіб, які беруть участь у справі, фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється, а також частини восьмої (за конституційним поданням — частини сьомої) статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України, відповідно до якої у випадку неявки у судові засідання всіх учасників судового процесу фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40, 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стали конституційне звернення товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД та конституційне подання 54 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статей 71, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Кампа В. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД (далі — Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України, згідно з яким гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами віднесено до основних засад судочинства.

Необхідність в офіційному тлумаченні положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України автор клопотання мотивує його неоднозначним застосуванням господарськими судами України. Товариство підтверджує це тим, що Вищий господарський суд України як суд касаційної інстанції, керуючись положенням частини сьомої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України, не забезпечує фіксування судового процесу технічними засобами.

Суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що неоднозначне застосування судами України положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України призвело до порушення його конституційного права на судовий захист.

2. Суб'єкт права на конституційне подання — 54 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України, окремі положення частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частину восьму статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України.

Автори клопотання вважають, що оспорювані норми процесуальних кодексів суперечать статтям 8, 129 Конституції України.

3. Свої позиції стосовно предмета конституційного звернення та конституційного подання висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, Верховний Суд України, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, науковці Донецького національного університету, Національного університету «Одеська юридична академія», Національної школи суддів України.

4. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному зверненні питання, виходить з такого.

В Україні як демократичній, соціальній, правовій державі права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (стаття 1, частина друга статті 3 Конституції України).

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (частина перша статті 55 Основного Закону України). В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України), на засадах якого здійснюється правосуддя (абзац п'ятнадцятий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004, частина перша статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (частина третя статті 8 Основного Закону України).

4.1. Частиною третьою статті 129 Конституції України визначено основні засади судочинства, які відповідно до правової позиції Конституційного Суду України є конституційними гарантіями права на судовий захист (абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011).

До основних засад судочинства належить, зокрема, повне фіксування судового процесу технічними засобами (пункт 7 частини третьої статті 129 Конституції

України). Наведений конституційний припис покладає на суд обов'язок здійснювати повне фіксування судового процесу технічними засобами, оскільки саме за умови такого фіксування судового процесу гарантується конституційне право кожного на судовий захист, а також забезпечуються законність та інші основні засади судочинства.

Відповідно до частини третьої статті 124 Основного Закону України судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення (частина перша статті 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Конституційний Суд України вважає, що положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України передбачає фіксування технічними засобами судових засідань, у яких відбуваються розгляд справи по суті та її вирішення судом першої інстанції, а також розгляд і вирішення справи судами апеляційної та касаційної інстанції.

4.2. Судом касаційної інстанції з розгляду господарських справ є Вищий господарський суд України (стаття 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», частина третя статті 4⁶ Господарського процесуального кодексу України), що здійснює судочинство на конституційних засадах, до яких належить, зокрема, повне фіксування судового процесу технічними засобами.

Системний аналіз положень Господарського процесуального кодексу України вказує на те, що ними не врегульовано питання щодо фіксування судового процесу технічними засобами у касаційній інстанції.

На підставі частини третьої статті 8 Основного Закону України положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України щодо повного фіксування судового процесу технічними засобами є нормою прямої дії, що, як зазначав Конституційний Суд України у Рішенні від 25 червня 2008 року № 12-рп/2008, застосовується безпосередньо (абзац другий підпункту 6.1 пункту 6 мотивувальної частини).

Виходячи з викладеного у Вищому господарському суді України повне фіксування судових засідань технічними засобами повинно забезпечуватися безпосередньо на підставі положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України.

5. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, вважає за необхідне вказати на таке.

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами визначаються питання судочинства, до яких належить, зокрема, повне фіксування судового процесу технічними засобами.

У судових засіданнях, які проводяться за відсутності всіх учасників судового процесу (як через неявку таких осіб, так і у зв'язку з письмовою формою провадження у справі), фактично відсутній предмет фіксування технічними засобами у розумінні пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України.

На основі системного аналізу оспорюваних положень кодексів Конституційний Суд України дійшов висновку, що вони ґрунтуються на принципі верховенства права, зокрема на таких його складових, як ефективність мети і засобів правового регулювання, розумність та логічність закону.

Таким чином, оспорювані положення частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України не суперечать частині другій статті 8 та пункту 7 частини третьої статті 129 Основного Закону України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 73, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України як норми прямої дії щодо повного фіксування судового процесу технічними засобами необхідно розуміти так, що у Вищому господарському суді України повне фіксування судових засідань технічними засобами повинно забезпечуватися на підставі цього конституційного положення.

2. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частину восьму статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України, якими передбачено випадки, коли повне фіксування судового процесу технічними засобами не здійснюється.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated December 8, 2011 No.16-rp/2011 in the case upon the constitutional appeal of limited liability company «Prima-Service» LTD concerning official interpretation of the provision of Article 129.3.7 of the Constitution and upon the constitutional petition of 54 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution (constitutionality) of some provisions of Articles 12.6, 41.1 of the Code of Administrative Proceedings, Article 197.2 of the Civil Procedural Code, and Article 81¹.8 of the Commercial Procedural Code (case on recording of judicial proceedings by technical means)*

Article 129.3 of the Constitution provides the main principles of judicial proceedings which, according to the legal position of the Constitutional Court, are the constitutional guarantees of the right to judicial protection (paragraph 1 item 3.2 of the motivation part of the Decision No. 13-rp/2011 dated November 2, 2011).

The main principles of judicial proceedings are, in particular, complete recording of judicial proceedings by technical means (Article 129.3.7 of the Constitution). The mentioned constitutional provision obligates court to conduct complete recording of judicial proceedings by technical means since only in case of such recording of judicial proceedings the constitutional right of everyone to judicial protection is guaranteed as well as legality and other fundamental principles of judicial proceedings are ensured.

The Constitutional Court considers that the provision of Article 129.3.7 of the Constitution envisages recording by technical means of judicial proceedings which consider cases on the merits and its resolution by a court of first instance, as well as consideration and resolution of cases by courts of appeal and cassation.

The court of cassation for consideration of commercial cases is the High Commercial Court (Article 31 of the Law «On Judicial System and Status of Judges», Article 46.3 of the Commercial Procedural Code) which administers justice on the constitutional principles which include, in particular, complete recording of judicial proceedings by technical means.

The system analysis of the provisions of the Commercial Procedural Code indicates that they do not regulate recording of judicial proceedings by technical means in cassation instance.

On the grounds of Article 8.3 of the Fundamental Law the provisions of Article 129.3.7 of the Constitution concerning complete recording of judicial proceedings by technical means is the norm of direct effect which, as the Constitutional Court mentioned in its Decision dated June 25, 2008 No. 12-rp/2008, shall be applied directly (paragraph 2 item 6.1 of the motivation part).

Proceeding from abovementioned, complete recording of judicial proceedings by technical means in the High Commercial Court shall be ensured directly on the grounds of the provisions of Article 129.3.7 of the Constitution.

According to Article 92.1.14 of the Constitution the issues of judicial proceedings are determined exclusively by laws which include, in particular, complete recording of judicial proceedings by technical means.

In fact, judicial proceedings which are conducted in the absence of all participants of judicial proceedings (both because of failure of such persons to appear and due to a written form of proceedings in a case) do not have a subject of recording by technical means in the meaning of Article 129.3.7 of the Constitution.

On the grounds of the system analysis of the disputed provisions of the codes, the Constitutional Court came to conclusion that they are based on the rule of law principle, in particular on such components of this principle as effectiveness of object and means of legal regulation, rationality and consistency of law.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. Within the aspect of the constitutional appeal the provisions of Article 129.3.7 of the Constitution as a norm of direct effect concerning complete recording of judi-

cial proceeding with technical means shall be understood as reading that complete recording of judicial proceedings by technical means in the High Commercial Court of Ukraine shall be ensured on the grounds of this constitutional provision.

2. To recognise as conforming with the Constitution (constitutional) the provisions of Articles 12.6, 41.1 of the Code of Administrative Proceedings, Article 197.2 of the Civil Procedural Code, and Article 81¹.8 of the Commercial Procedural Code which envisage cases when complete recording of judicial proceedings by technical means is not provided.